

dijk gemaakt worden: in de eerste plaats volgt uit het wezen der H. Schrift vanzelf dit hooge doel, daar door dit geschreven woord Gods de kennis van God en goddelijke dingen wordt medegedeeld; in de tweede plaats heeft dit geschreven Woord de uitwerking, dat de goddelijke majesteit, die klaarder dan het zonnelicht uit den Bijbel uitschittert, in onze harten ootmoedige aanbidding werkt. Het tweede, dichter voor de hand liggende, maar toch aan het eerste ondergeschikt blijvende doel van de H. Schrift, is de zaligheid der uitverkorenen, welke bestaat in onze verzoening met God, die door de verkondiging van het Woord en de inwendige werking des Geestes tot werkelijkheid wordt.

Hetzelfde vindt men ook al bij Calvijn. Alleen laat deze sterker uitkomen „dat „in orde” de schepping aan de verlossing voorafgaat moest ook bij de uiteenzettingen van de geloofsleer der Christelijke kerk”. De Schrift is wel het boek der sprake Gods, maar dit spreken Gods houdt allereerst in „een bekendmaking der goddelijke eischen” en mag pas daarna worden verstaan, als het spreken Gods, „waardoor het Hoogste Goed zich door genade heilbelovend tot ons richt”. Het is „niet anders, dan alsof door de Schrift heen de Majesteit van God zelve voor ons verschijnt”. „Uit Gods mond zelf is de H. Schrift tot ons afgevoerd”. Om dit levend Woord door alle eeuwen heen te bewaren, heeft God het laten teboekstellen. De geschreven wet van Israël is het begin van de Heilige Schrift. „Doch” — en hier is niet Calvijn, maar prof. Haitjema als tolk van Calvijn aan het woord — „nu dreigt het gevaar, dat deze geschreven woorden verstarren; dat men er God, den levenden God niet meer door heen hoort. Het ontzettende gevaar, dat het Woord Gods als een versteende codex wordt! Daarom heeft God in Zijn groote genade op de wet de profeten doen volgen, die het geschreven Woord der wet hebben uit te leggen, vloeihaar te maken, bewogen en levend en ontzagwekkend, zóó dat door de letters der geschreven wet weer benen klinkt: Ik ben de Heere!” „Calvijn laat ons zien, hoe de juiste volgorde is in de geschiedenis der bijzondere Godsopenbaring. Het is deze: levende aanspraak Gods in woord en visioen, vervolgens de schriftelijke teboekstelling, en daarna de door den Geest bezielde profetie, die zich tot de vloeihaarmaking van het geschreven Woord zet, en op dat Woord baseert”. Deze volgorde is voorbeeldig voor alle tijden. Wanneer de canon der H. Schrift is afgesloten, zou alras Gods stem niet meer uit het geschreven Bijbelwoord worden gehoord, „ware het niet, dat dit geschreven Woord van God (Oud- en Nieuw Testament beide) overgegeven was, toevertrouwd was aan de kerk des Heeren, die in haar midden de bezielde profetie heeft te bedienen in de prediking, welke toch immers niet anders bedoelt, dan de woorden Gods weer levend tot den mensch uit later eeuw te doen afvloeien, als een bruisende stroom uit de bronwel der Schrift”.

Terwijl prof. Haitjema steeds in voetnoten naar vindplaatsen verwijst, doet hij dit bij deze weergave van Calvijn's gevoelen niet.

Alnu keert hij terug tot Junius.

Maar mogen we hier afbreken?

— Waar staat dat?

Mr Knibbe publiceerde een brief aan de Synode, welke de Synode nooit bereikte.

Daarin beroept hij zich ook op ons.

Hij schreef: „Ik veroorloof mij daarbij op te merken, dat volgens prof. Hepp in „De Reformatie” van 1 Oct. j.l. het „persoonlijke aanvaarden” van de zintuiglijke waarneembaarheid der beide Paradijsboomen, meer was dan de Synode recht had te eischen”.

Wij hebben het nummer van 1 Oct. j.l. erop nageslagen of wij ons soms verschreven hadden of een drukfout ons parten had gespeeld.

Maar wij hebben niets van dien aard kunnen ontdekken.

Zou Mr Knibbe zoo vriendelijk willen zijn de passage te noemen, waarop hij zijn beroep grondt?

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Gisbertus Voetius.

VII. Pastorale arbeid te Heusden

Zeventien jaren lang, totdat hij in 1634 tot het hoogleeraarsambt werd geroepen, is Voetius de kerk van zijne geboortestad trouw gebleven, niettegenstaande grotere gemeenten hem herhaaldelijk hebben begeerd. Had hij gedurende het zesjarig tijdvak, dat hij te Vlijmen doorbracht, slechts eenmaal een beroep — naar Sprang — ontvangen, toen hij nauwelijks een jaar te Heusden stond drong de kerk van Rotterdam er sterk bij hem op aan, dat hij thans tot haar zou overkomen, en in 1619 en '21 hernieuwde zij hare pogingen. Steeds echter levergeefs: Voetius meende Heusden nog niet te mogen verlaten. En zoo dacht hij er ook over, toen in 1626 zoowel Dordrecht als 's-Gravenhage, en in 1628 Haarlem hem riep. Hij had dan ook in zijne vaderstad een aantrekkelijk arbeidsveld gevonden. Sinds 1618 had hij er zijn boezemvriend Cleppenburch tot ambtgenoot, die echter drie jaren later reeds naar Amsterdam vertrok, en opgevolgd werd door den uit Schoonrewoerd overgekomen Johannes Seroyen, ook een zijner studievrienden, met wien hij in het Grieksch placht te corresponderen. Seroyen overleed echter zeer spoedig, slechts negen maanden na zijne introde, in het voorjaar van 1622. Reeds in Juli van hetzelfde jaar kwam in zijne plaats Johannes Slatius, uit Vlijmen, waar hij indertijd Voetius' opvolger geworden was. In dit dorpje beriep men daarop den propheet Theodorus Groen, een halfbroeder van

Hij zond ons eenige vragen.

Wij hebben geen bezwaar om daarop te antwoorden. Indien hij tevoren even aan ons verzoek zou willen voldoen, zouden wij in één moeite door hem van bescheid kunnen dienen.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

De onrust in Indië.

Blijkens de binnenkomende telegrammen laat de toestand in Indië veel te wenschen over. Zelfs in streken, die geheel aan ons gezag onderworpen zijn, doen gewapende benden aanvallen en schijnt bijna de oorlogstoestand ingetreden te zijn.

Bestond deze toestand nu in Atjeh of in de buitenbezittingen, dan zou het zoo erg niet zijn. Deze onlusten hadden echter plaats op het hoofdeiland, op Java en onder den rook van Batavia werd een telefoonkantoor bezet.

Ook hadden we hier niet te doen met de onberaden handelingen van onbeschaafde verzetslieden, maar met een vrij goed voorbereid complot. Gelukkig schijnt de regering den toestand volkomen meester te zijn en is er geen ernstig gevaar meer te duchten.

Toch is hiermede niet alles in 't reine, en blijft een onbehagelijk gevoel achter.

Zoo goed als het thans mogelijk was, dat zich een wijdvertakte organisatie vormde om een greep naar het gezag te wagen, kan zich dit straks herhalen.

De gelukkige en snelle onderdrukking van dit verzet geeft geen waarborg, dat dit straks opnieuw zal gelukken.

Nu is de toestand van hieruit niet goed te beoordeelen, vooral niet door iemand, die Indië niet bij aanschouwing kent.

Ook geeft het beoordeelingsmateriaal, dat de telegrammen bieden, aanleiding tot vele vragen.

Meeten we dus van een beoordeeling van den toestand afzien; plaats voor een enkele opmerking is er wel.

Allereerst schijnt het wat voorbarig om, zooals „Het Handelsblad” deed, direct reeds de schuld-vraag te stellen en dan te wijzen op de verzoenende rede, die de nieuwbenoemde Gouverneur-Generaal bij zijn gezagsaanvaarding gehouden heeft.

Het thans opgekomen verzet is geen incident, maar de uiting van een proces, dat reeds vele jaren duurt.

Wij hebben het te beschouwen als het onderaardsche gerommel, dat de uitbarsting van den vulkaan voorspelt.

Wat is te doen om een uitbarsting te voorkomen?

Zeer zeker zullen zij, die Indië kennen, zich in deze dagen ernstig op het antwoord beraden en met vertrouwen wachten wij het resultaat af.

Wij doen dit in de hoop, dat men meer zal doen dan de militaire- en bestuursorganisatie herzien. Zoolang niet méér verricht wordt is er geen waarborg tegen herhaling gegeven.

De verspreiding van communistische en revolutionaire beginselen dient stopgezet.

Reeds verleden jaar werd in deze rubriek gewezen op het groote gevaar, dat in het kostelijk voorrecht der persvrijheid schuilt.

Het Indische volk bezit te weinig zelfstandigheid, dan dat het straffeloos blootgesteld kan worden aan de revolutionaire theorieën.

Ongetwijfeld zal de invoering van de censuur, ja, iedere preventieve maatregel als reactie gebrandmerkt worden.

Voetius' echtgenoot, en deze trad weldra in het huwelijk met de weduwe van Seroyen. Vriendschaps- en familiebanden deden zich dus wel gelden!

Voetius' verhouding tot zijn collega Slatius is tot den einde toe uitstekend geweest. Er was voor beide predikanten veel te doen. Iederen Zondag moest ook Nederhemert twee malen door hen bediend worden, zoodat zij samen elke week acht predikbeurten hadden te vervullen. Daarbij kwamen nog, volgens het voorschrift der Dordtsche Synode, de catechisatiën op den Zondagmiddag, die, aanvankelijk in de pastorie en later in de kerk, van vier tot half zes voor de meisjes en van half zes tot zeven uren voor de jongens werden gehouden. Bovendien waren er op werkdagen bijbel-lesingen voor meergevorderden. Voorts nam het geregeld huisbezoek veel tijd in beslag, temeer daar de bevolking van Heusden zich voortdurend uitbreidde en het garnizoen, na de inneming van Breda door de Spanjaarden in 1625, belangrijk werd vermeerderd. Omstreeks dien tijd doorleefde Voetius moeilijke dagen, doordat de pest langdurig woedde en zijn ambtgenoot, wiens twee kinderen eraan stierven, op het ziekbed wierp. Zelf verloor hij zijn jongste zoonje Johannes, terwijl ook Deliana ernstig krank werd. Hij liet echter niet af de zieken te bezoeken en te troosten, zoodat hij later met alle recht zijn studenten mocht voorhouden, dat het predikanten niet geoorloofd is bij het heerschen van besmettelijke ziekten hun gemeente te verlaten. Toen de pest uitgewoed had, was de noodzakelijkheid van een nieuw zieken-

Toch zal men, naast een nauwlettend toezicht op het ambtenaren-corps, in deze richting de waarborgen tegen een herhaling van het gebeurde moeten zoeken.

Tenslotte is de vrije-meeningsuiting van enkele onverantwoordelijke dwazen het bloed van vele honderden misleiden niet waard.

E. VISSER.

HET BOEK VAN DE WEEK.

Dostojewski, v.n. Eduard Thurneysen, Chr. Kaiser, München.

Het boek van Thurneysen over Dostojewski is een van de vele boeken over dezen merkwaardigen Russischen schrijver, die er in de laatste jaren verschenen zijn. Naar aanleiding van Thurneysen's beschouwingen over Dostojewski is dit artikel geschreven. Naar aanleiding van en niet over die beschouwingen. Het is niet de bedoeling een beoordeeling te geven over wat Thurneysen van Dostojewski en zijn kunst zegt. Dat zou noodzakelijk meebrengen, dat aan de orde kwam de vraag of de beschouwing van Thurneysen, die stichtelijk van aard is, juist mag worden genoemd. En di of de beschouwing van Thurneysen, die stichtelijk beschouwingwijze wel waarlijk ook grond genoeg heeft.

Wie was Dostojewski?

Een Russisch schrijver. Dat is bekend, maar de Russische literatuur heeft een eigen aard. Zij draagt de kenmerken van het volk. En hoe bekend het dus ook zij, dat Dostojewski een Russisch schrijver was, het wil veel zeggen, dat hij zoo door en door Russisch was.

Dostojewski is vooral bekend geworden na den oorlog. Niet omdat het Bolsjewisme uit zijn werken andrilt en kracht putte, want Dostojewski was geen revolutionair, zij het al zoo, dat hij in zijn jongere jaren als revolutionair in Siberië al de ellende van een verbanning naar dat onheilsoord heeft meegemaakt. Als het Bolsjewisme met den literairen roem van Dostojewski nog iets te maken heeft, zoo is het doordien de reactie de aandacht op 't nationalisme van Dostojewski vestigde. Hoe wel een volbloed Rus, heeft hij na zijn bevrijding en na zijn militairen dienst als officier het moderne leven in West-Europa op zijn reizen buiten Rusland, leeren kennen en ten deele meegedeeld. Hij kon in den modernen geest echter geen smaak vinden. Zijn hart trok naar Rusland en naar Rusland's geestelijk leven. Naar zijn gedachte kon het moderne intellectualisme van het Westen niet de redding brengen, waarnaar al wat mensch heet, begeert uitziend. En dat vooral daarom niet, omdat het leven zijn eigen weg gaat en niet in theorieën vast te leggen is. Het intellectualisme van het Westen was hem te eenvoudig, te rechtlijnig, te dor. En hij zag immers hoe het ook in het Westen uit de handen van het intellect sprong. Telkens weer. Een man als Nietzsche was in zijn oogen geen intellectueel, maar een machteloze worstelaar met het borrelende, golvende, in tegenstellingen worstelende leven zelf.

In Dostojewski klopte het menschelijke leven in zijn vollen omvang en met zijn grootste diepten, zijn mateloze bekoring en zijn perverse zondigheid. Hij voelde het leven aan in den grootsten onmensch, en in den naar volmaakte heiligheid strevendenden monnik.

Dostojewski was een mensch en niets mensche lijks was hem vreemd.

Hij wist zich ook mensch, mensch in den vollen zin des woords, en hij begeerde niet, dat de grenzen

huis dringend gebleken, doch de stadskas kon de bouwkosten niet alleen dragen. Voetius wist nu op de classicale vergaderingen zijn ambtgenooten te bewegen ieder in eigen kring daarvoor te werken, met het resultaat, dat de bouw voortgang kon hebben. Toen hem in Februari 1627 opnieuw een zoon werd geboren — die, evenals een vroeger gestorven broertje, Nicolaas werd gedoopt en eveneens jong is gestorven — schonk de magistraat hem een pillegift van honderdvijftig gulden uit dankbaarheid daarvoor, dat hij diverse magistraten ende andere collegien gedisponeert hadde tot liberale giften, geëmployeert tot opbouwinge van het nieuwe gasthuys”.

Voetius heeft te Heusden met zegen gearbeid. In zijn afscheidspredikatie mocht hij dankbaar gewagen van eene „vernieuwde reformatie”, die in de zoo jammerlijk door het Arminianisme geteisterde gemeente had plaats gehad. God had „uit de duysternisse licht ghegeven, ende die ghetrouwe ende troostelijke leere van Godes allenthalven ghenadighe ghenade veel heerlijker als te voren doen schynen”. „Hij heeft — zoo ging hij voort — „dat kostelijk punt der leers, 't ghene men dese synne ghemeente bij nae ontnomen of verwisselt hadde, aen hare herten, bij occasie van het legenspreken, klaarder vertoont, sterker verseeckert ende vaster ghestelt. Hier door zijn de verdeyde ende verstroyde ghemoederen wederom tot onderlinghen vrede, tot kerckelijke eenigheyt in een en 'tselve gheloove gebracht. Veler oogen, die te vooren schemerden, zijn verclaert; veler verstanden, meest aller herten zijn gheopeent, dat sy met andere

tussch
wist.
onver
roman
goed
wonne
In
op ge
uitlo
zich
vrede
ging
is, zo
van re
weg
En
winn
de
leven
Het
ook v
den m
stand
schelij
zucht
Dost
ons ha
perso
onder
delen.
In
hij de
Bij
dan is
het le
En
de elle
van n
natuur
immer
Dat
beeld.
In
werk
Hij
te lat
diepte
Hij le
hij on
roerlin
dierlij
en hij
in de
opklo
inneri
De
een b
voorst
den n
geniet
tot ze
de oo
wordt
mag h
aan
mense
was o
tussch
Voo
werd
Teg
dende
alleen
immer
De

kenn
met o
onziel
den e
omhel
uit di
liefder
dogma
aan
wande
te ont
riep h
consci
op de
In eer
van
heyd
12, w
ghers
„come
wel al
ter h
het in
hum p
En in
zalg
hij af
praktij
Zijn
het Cl
van d
op di
kende

end, toezicht
ing de waar-
beurde moe-

van enkele
d van vele

VISSER.

ed Thurneysen.

ostojewski is
erkwaardigen
laatste jaren
Thurneysen's
it artikel ge-
iet over die
ding een be-
meysen van
n noodzake-
de vraag
die stichtelijk
emd. En dit
stichtelijk
grond genoeg

nd, maar de
rd. Zij draagt
bekend het
schrijver
door en door

orden na den
t zijn werken
tojewski was
it hij in zijn
iberie al de
t onheilsoord
me met den
iets te maken
de aandacht
vestigde. Hoe-
ijn bevrijding
der het mo-
roizen buiten
e meegeleefd
e geen smaak
en naar Rus-
achte kon het
esten niet de
mensch heet
niet, omdat
in theorieën
sme van het
tlijng, te dor-
het Westen
rong. Telkens
in zijn oogen
looze worste-
tegenstelli-

stichtelijk leven in
otste diepten,
se zondigheid,
en onmensche-
id strevend

iets mensche-

in den vollen
lat de grenzen

diskas kon de
stus wist nu
ambtgenooten
oor te werken,
gang kon heb-
opnieuw een
een vroeger
loopt en even-
de magistraat
ig gulden uit
iverse magis-
versteert hadde
t opbouwinge

gen gearheid.
dankbaar ge-
atie", die in
anisme geteis-
God had „uit
die ghetrouwe
s allenthalven
als te voren
ig hij voort —
ene men dese
of verwisselt
van het tegen-
er versaeckert
de verdeylde
om tot onder-
igheyt in een
oogen, die te
ler verstanden,
sy met andere

tusschen God en mensch werden weggenomen; hij wist, dat hij, evenals al wat mensch is, onder onveranderlijke normen stond. Hij heeft in zijn romans de onveranderlijke normen als een heilig goed steeds laten werken, en zij hebben overwonnen.

In „Schuld en Boete" laat hij ons zien, dat het op gevangenschap in geestelijken en zedelijken zin uitloopt, wanneer een mensch de grenzen uitwisch, zich liebermensch, God waant, en dat pas weer vrede en rust in 't zicht komt, na verootmoediging en verzoening. Het uitwischen der grenzen is, zoo onderwijst hij, opstand tegen God, principe van revolutie, begin van ondergang. Alleen in den weg van boete is opstanding, is leven mogelijk. En wel schijnt Raskolnikof niet geheel en al overwinnaar te worden, maar het oog van dien door de zonde gebondene is op de toekomst na dit leven gericht.

Het overschrijden van de grenzen, dat is dus ook van de normen, is zonde en de zonde maakt den mensch tot haar slaaf, van het doordende verstand of de theorie, van de vrouw, van het vleeschelijke genot in allerlei vorm, van de heerschzucht en de machtsidee.

Dostojewski komt voor de heiligheid op en laat ons haar zien in den monnik Zosima. In levende personen laat hij de normen van goed en kwaad onder de in zondedienst gevangen menschen wandelen. Zoo vooral in vorst Myschkin.

In zooverre kan van hem worden gezegd, dat hij den weg naar het Evangelie wijst.

Bij de grenzen moet halt gemaakt worden, en dan is verdergaan fataal en terugkeer de weg naar het leven.

En het overschrijden van de grenzen, dat is de ellende van den mensch, van al wat den naam van mensch draagt. Niet slechts omdat de zonde natuurlijke gevolgen heeft, maar omdat het geweten immers blijft werken. Dat geweten laat geen rust.

Dat heeft Dostojewski op geniale wijze uitgebeeld.

In „Schuld en Boete" en vooral in zijn machtig werk „De gebroeders Karamasof".

Hij heeft dat uitgebeeld door de werkelijkheid te laten zien. Die werkelijkheid dan als zonde-diepte. Hij heeft haar aan gevoeld, mee doorgemaakt. Hij leerde den mensch kennen zooals hij was, omdat hij omgegaan heeft met dieven, moordenaars, oproerlingen, schuim van de straat. Hij heeft de verdierlijke mensch zich in het slijk zien wentelen en hij heeft medelijden gehad, vooral ook omdat in de diepst gezonkenen nog een „Kurie-eleison" opklokt, een „Heere, ontferm U onzer" (zie „Herinneringen uit het doodenhuis").

De werkelijkheidsdrang in Dostojewski was niet een begeerte om, ware het alleen maar in zijn voorstellingsleven, het perverse zondebestaan van den mensch slechts te kennen en mogelijk mee te genieten, neen maar had ten doel de menschen tot zelfkennis en inkeer te brengen en vooral er de oogen voor te openen, dat redding begeerd wordt en mogelijk is; ook dat de liefde nooit na mag laten tot de allerellendigsten de hand ter hulpe aan te bieden. Dostojewski zag zichzelf in de menschen en werd tot medelijden gedwongen. Hij was ook zelf mensch, en hij kende den tweestrijd tusschen zonde en heiligheid.

Voor Raskolnikoff, den jeugdigen moordenaar, werd de hetaere Sonetschka een evangeliste.

Tegenover het in geweldige tegenstellingen strijdende leven vermag de theorie niets, maar is alleen het Evangelie machtig. In het Evangelie is immers ook het leven aan 't woord.

De theorie weet zelfs schuld en verantwoorde-

kennis, in een ander conscientie, in ander weerde, met ander hartelijkheid en liefde, met andere omzichtigheid en opmerking tot andere eynden ende beter ghebruyck de Gereformeerde religie omhelst ende bewaert hebben". Men leide echter uit dit citaat niet af, dat Voetius — om een geliefden term uit onze dagen te gebruiken — dore dogmatiek zou hebben gepredikt. Hij drong steeds aan op een nauwgezette, Christelijken levenswandel. „Gij, die de verschillen in de religie weet te ontleden tot in de kleinste kleinigheden", zoo riep hij zijne gemeente toe, „ontleedt gij uw eigen conscientie niet?" Men weerlegt de tegenstanders op de beste wijze door de „suiverheid des levens". In eene in 1628 uitgegeven beknopte Meditatie van de ware practijcke der Godtsalicheydt... voorghestelt uyt Jac. 2 vers 12, waarschuwt hij tegen den sleurdiens der „segghers ende geen doenders", tegen hen die, als „comedianten ende courantiens van de religie", wel alles wilden hooren, maar het woord Gods niet ter harte namen, en tegen de formalisten, die het in het kerkgaan zochten, maar nalieten zich in hun particulier leven als geloovigen te gedragen. En in zijne Proeve van de Kragt der Godzaligheid, waarop wij nog terugkomen, keurde hij af een „dor en mager en zonder de sans der praktijk" voordragen der waarheden.

Zijn ijveren voor een nauwgezette „praktijk" van het Christelijk leven, gold ook het met ernst vieren van den Zondag. Er kwam in die dagen hier en daar op dit punt „een al te groote precysheyt, smaekende na de jootsche superstitiën" aan den dag,

lijkheidsbesef ter zijde te stellen. Het leven dult dat elimineeren van zoo krachtige werkelijkheid niet. Het materialisme geeft geen oplossing aan het levende hart en dat doet evenmin het pantheïsme, dat de grenzen minacht. Niet het dorre westersche verstandsmechanisme is de weg tot verlossing, maar terugkeer tot de religie, tot God, tot Christus. Het Westen verstaat in Dostojewski's oogen de kreten der ziele niet. Eindeloze analyse heeft de eenheid verdrongen en het leven teloor doen gaan. Eerst als de mensch het leven ziet en kent als geestelijken strijd, heeft hij van dat leven een werkelijkheidsvoorstelling.

Onwillekeurig worden de gedachten geleid naar Maarten Luther, bij wien onvoorwaardelijke aanvaarding van de geestelijke realiteit uitliep op de belijdenis, dat de mensch van nature dood is in zonden en misdaden. Hij doorzag, of liever doorleefde, dat de eenigszins mechanische opvatting van de Roomsche genadeleer een beletsel was om de volle werkelijkheid te kennen. Hij schrok er niet voor terug de concupiscentie of begeerlijkheid reeds als zonde te beschouwen, omdat hij het zoo in werkelijkheid doorleefde. En dat had bij Luther tengevolge een andere genadeleer en een andere prediking der verlossing. Voor Luther kreeg schuldbelijdenis en boetedoening een dieper zinn. En uit die kennis van zonde en schuld mocht hij door Gods genade komen tot de blijde verzekering des geloofs, dat de zondaar door genade leeft.

Aanvaarding van de volle werkelijkheid houdt in, dat ook het schuldbesef daarin een plaats ontvangt. En dan zoo, dat de diepe ellende van den mensch zijn schuld is, dat de onvrede in zijn ziele zijn oorzaak heeft in het besef er van. Dr Foerster zegt in een van zijn paedagogische werken, dat de menschelijke ziel een nest met slangen is. Max Scheler merkt juist en treffend op, dat het vasthouden van den mensch aan zijn hoogmoed, om niet voor God te buigen, voor hem juist beteekent, dat hij te meer gebonden is. Dezelfde schrijver heeft het een bevrijding genoemd, wanneer de mensch komt tot belijdenis en boete. Dostojewski laat in zijn werken den mensch zien, die pas vrij wordt wanneer hij toegeeft schuldig te zijn aan een of ander misdrijf. De werkelijkheid onder de oogen te zien, is voorwaarde voor het recht verstaan van de prediking der genade.

Wanneer het waar is, dat de menschen nooit zoo radeloos zijn geweest als nu, omdat heel de wereld betrokken is geweest in den grootten oorlog en niemand nog bij een ander om steun kan gaan en het toch noodig is, dat een mensch, ja zelfs een volk ergens heen moet kunnen, als de nood dreigt met ondergang, dan kan het heel wel zoo zijn, dat Dostojewski een weg tot verlossing aanwijst, en dat hij als profeet dient te worden beschouwd. Alleen maar, hij doet het dan op zijn manier, als Russisch Christen. En wij hebben daarop vanzelf onze aanmerkingen.

Of het moet worden aanbevolen de romans van Dostojewski te lezen? Die vraag kan in 't algemeen niet met ja worden beantwoord. Er is trouwens niet zoo heel veel gevaar voor, dat het gebeurt, omdat ze lang zijn en moeilijk te volgen door de veelheid der personen, die er in optreden. Ze moeten met aandacht en oordeel des onderscheids worden gelezen. Wie er zijn werk van wil maken ze rustig en met een kritisch oordeel te lezen, zelfs te bestudeeren, zal niet ontkomen aan den indruk, dat Dostojewski den mensch heeft gekend. Weliswaar zijn de Russen heel andere menschen dan wij, maar telkens moet onder 't lezen worden toegestemd, dat de mensch in 't algemeen geteekend wordt. In zooverre het werk van Dos-

waartegen de particuliere Zuidhollandsche Synode van Rotterdam in 1621 hare stem deed hooren. En nu werden omstreeks 1626 praafjes rondgestrooid, dat ook Voetius zulke „Sabbathistische" dwalingen koesterde. Nadat hij zich reeds op de Gorcumse Classis daartegen had verdedigd, kwam de zaak op de Provinciale Synode, die in Juli 1626 te Usselstein werd gehouden. De verdachtmaking van Voetius was uitgegaan van eenige Rotterdamse predikanten. Beide partijen werden nu gehoord, „ende" — zoo zeggen de acta der Synode — „nadat over deze sake onderlinge communicatie int langhe was gehouden tusschen D. Voetius ende de predikanten van Rotterdam, is bevonden dat de sake van bedenckinge voorseyt soo breet niet en was, als D. Voetius daervan was bericht", waarop hij en zijne beschuldigers elkander de hand gaven en „broederlijk over dit misverstant zijn versoent". De Synode sprak verder als haar oordeel uit, dat men zich had te houden aan hetgeen de Dordtsche Synode op het stuk van den Sabbath had bepaald, en Voetius verklaarde daarmee volkomen in te stemmen. Wellicht hing de klacht tegen hem samen met het feit, dat hij zich gemengd had in den strijd tusschen den Middelburgschen predikant Willem Teellinck, die een zeer strenge sabbathsviering voorstond, en diens ambtgenoot uit Tholen, Jacobus Bursius. Laatstgenoemde had een boekje geschreven „Threnos of Weeclagh", en daartegen zond Voetius een Latijnsch geschrift in het licht: „Lacrymae Crocodili abstersae", di. „Afgewischte Krokodillentranen". Van beide vlugschriften

tojewski den mensch op zichzelf wijst, hem tot zelfkennis brengt en op den Christus zijn blik richt, heeft hij tot den mensch in 't algemeen iets te zeggen.

Ook tot den westerling.

Hij beschrijft ons den mensch in zijn diepe verdorvenheid en hij laat hem ons zien als tot radeloosheid gedreven, met den drang in zijn hart toch ergens zijn toevlucht te mogen vinden en met op zijn lippen een schreiend: „Kurie-eleison", „Heere, ontferm U onzer".

T.

J. d. V.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Eene begrafenis onder de Gereformeerde Hollandsche Amerikanen.

I.

Schrijver dezes is juist terug gekoerd van eene begrafenis in de stad zijner inwoning. Eene trouwige plichtigheid. Het gold de ter aarde bestelling van de gade van onzen vriend en broeder Dr J. Van Lonkhuyzen, ook in Nederland wel bekend, sedert 1918 predikant der Eerste Christian Reformed Church in Chicago, in den staat Illinois en hoofdredacteur van het weekblad „Onze Toekomst".

In 1914 was Z.Ew. gehuwd met eene Amerikaanse dame, Miss Katie Dykstra. Hij vond in haar een trouwe, zoowel als bevallige gade. Een kostelijke gave Gods voor hem. Hun huwelijksleven was vol zonnenschijn. Zes lieve kinderen werden hun geschenkt. Voorspoedig begonnen ze op te groeien. De oudste is al een heele jongen. Allerlei plannen werden gemaakt, ook om het oude vaderland nog eens weer te bezoeken. De wittebroodsweken waren daar gesloten.

Voor Mevrouw Van Lonkhuyzen, in Amerika geboren, was het vertoef in Nederland bijzonder aangenaam geweest. Vandaar 't verlangen om nog eens het land der Vaders te bezoeken. De koperen bruiloftsdag was reeds in 't zicht. Doch — „Ai mij, daar breekt op eenmaal

Dat dierbaar leven af."

Een hartkwaal begon zich verleden zomer te openbaren. Een week of twee geleden waren er nog bemoedigende teekenen van beterschap, zoo de dokter zeide. Doch op Donderdagmorgen, 14 October, gevoelde Mevrouw Van Lonkhuyzen zich plotseling onwel en reeds omtrent 10 ure des morgens ontsliep zij, slechts 44 jaren oud. Schier eer zij het gewaar werd was zij reeds door de vallei der doodschaduw heen en bij haar Heiland. Daarover bestaat onder die haar kenden geen twiifel. Haar leven was Christus. Haar sterven gewin. Om haar treuren wij niet. Maar wel om en met onzen broeder die met het zestel kinderen overblijft, de meesten nog veel te jong om te beseffen hoe vroeselijk groot hun verlies is.

Onder het betoon van allerlei sympathie is de lieve doode uitgedragen. Op Maandag, 18 October, was er een lijkdienst in het kerkgebouw der Eerste gemeente in Chicago, en den volgenden dag in dat der Burton Heights gemeente te Grand Rapids. Van die gemeente was de overledene vroeger lid.

De Chicago kerkeraad zond een deputatie naar onze stad. Ook de kerk van Alpine Ave, alhier, vroeger door Dr Van Lonkhuyzen bediend, betoonde bemoedigende bewijzen van sympathie. Een groot aantal collega's waren tegenwoordig. Bemoedigende woorden werden gesproken en gezongen.

Doch we gevoelden allen welke nietige vertroosters wij menschen zijn. Gelukkig dat de Heilige Geest den naam Trooster draagt. Hij sterke onzen

zijn geen exemplaren meer te vinden. Uit dat van Voetius zijn echter enkele aanhalingen bekend, waaruit blijkt, dat hij zoowel het studeeren als het beoefenen van sport of gezelschapsspelen op Zondag afkeurde. De uitspraak van de Usselsteinsche Synode, die het veroordeelde dat door sommigen gedreven werd, „dat het onderhouden van den Sabbath niet toelaat eenige verlustiging en eerbaar vermaak tot verkwikking van geest of lichaam", maakte voorloopig aan de geschillen een einde. Dertig jaren later zou de Sabbathkweste een belangrijk punt worden in den strijd tusschen Coccejanen en Voetianen.

Dat Voetius te Heusden zeer gewaardeerd werd, blijkt onder meer uit eene eigenaardige bijzonderheid, die ons is overgeleverd. Omstreeks Kerstmis van het jaar 1620 werd op stadskosten zijne pastorie vergroot door den aanbouw van een vleugel van twee verdiepingen, respectievelijk tien en negen voet hoog, tweëntwintig voet lang en zeventien voet breed, met de bedoeling, dat hij daar zijn studeerkamer en bibliotheek zou hebben. Hoe zijne classieke medebroeders over hem dachten blijkt uit de, in het Latijn gestelde, acte van losmaking, waarmede hij bij zijn vertrek naar Utrecht ontslagen werd, en die klonk als een klok. Hij werd er in gerocmd als een onwrikbaar kampioen voor de rechtzinnige leer en als een oprecht verdediger van vroomheid en kerkelijke orde. En wat hij als prediker te Vlijmen en te Heusden is geweest, is hij als hoogleeraar te Utrecht tot zijn einde toe gebleven.

JOH. C. BREEN.